

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

donderdag 29 augustus 2013

MEDITATIE

Betaald

De HEERE had tot Mozes gesproken terzake van de heilige eredienst (Exodus 30): 'Ieder, die 20 jaar oud werd, moest vanaf die leeftijd jaarlijks een halve sikkel bijdragen voor de eredienst.' De dienst der verzoening was immers ook voor hen! De priesters gaven hun krachten aan de dienst van God; zij moesten dan ook door het volk onderhouden worden.

Tegelijkertijd gaf deze tempelbelasting aan, dat er genoegdoening voor de zondesuld moest zijn. Natuurlijk kon geld de zedelijke schuld niet goedmaken. De ziel die zondigt, die zal sterven. Alleen hét Lam Gods zou kunnen voldoen. Maar de gerechtigheid van God moest op het hart gebonden worden: Betaal Mij, wat gij schuldig zijt!

In de tijd van het Nieuwe Testament kwam deze bijdrage neer op twee drachmen (didrachmen). Dat betekende twee dagen loon. Omgerekend naar vijf werkdagen per week op het

En geef hem aan hen voor Mij en u.

Mattheüs 17: 27b

bruto jaarloon, zou dat nu ongeveer € 200,- zijn. Deze éénmalige jaarlijkse bijdrage was voor de onderhouding van de tempeldienst naast de wekelijkse gaven. Dus een extra, verplichte bijdrage. Deze bijdrage werd voldaan via de synagoge in de plaats waar men woonde. De Heere Jezus en Petrus woonden in Kapernaüm.

De Heere zal Zijn jaarlijkse bijdrage ongetwijfeld steeds hebben betaald. Echter nu, in Zijn laatste levensjaar op weg zijnde naar Zijn huis, heeft Hij dat nog niet gedaan. Petrus ook nog niet. Ze zijn veel afwezig geweest. Via Petrus wordt de Heere eraan herinnerd (vers 24). Natuurlijk zal de Heere betalen, zegt Petrus. Voor de Heere Jezus is dit een aanleiding voor gees-

telijk onderwijs. Hij wijst er op, dat de koningen der aarde van hun onderdanen belasting vragen. Niet van hun zonen; die behoeven die niet te betalen. Zo is dan de Heere Jezus Christus vrij in het Huis van Zijn Vader. Hij is de Zoon. Toch zal Hij de tempelbelasting voldoen. Hij volbrengt immers de gehele wet. Hij zendt Petrus naar het meer van Galiléa: 'Werp de angel uit, en de eerste vis, die opkomt, neem, en zijn mond geopend hebbende, zult gij een stater vinden; neem die en geef hem aan hen voor Mij en u.' De vis die Petrus zal vangen, wordt wel de 'Petrusvis' genoemd. Deze vissen dragen hun eitjes en later de jonge visjes mee in hun bek. Wanneer de jongen zelf op zoek gaan naar voedsel, keren ze toch weer terug naar de beschermende bek van de moeder. Als de moeder hun aanwezigheid niet langer op prijs stelt, pikt ze een (liefst glanzend) voorwerp op en houdt dit in haar bek om zo terugkeer van de jongen te verhinderen. In dit geval had de vis een sikkel gevonden. Dat is een zilverstuk met een waarde van vier drachmen. Genoeg dus om de tempelbelasting te betalen zowel voor Jezus als voor Petrus. Een opmerkelijk wonder. Zo zal de Heere Jezus nu voldoen aan Zijn verplichting en Hij betaalt ook voor Petrus. Hier vindt u het Evangelie. Jezus staat voor Zijn laatste reis naar Jeruzalem. Daar zal Hij voldoen. Niet met goud of zilver, maar met de dure prijs van Zijn bloed zal Hij aan Gods gerechtigheid voldoen. Die gerechtigheid eist de eeuwige dood van de zondaar. En dat is niet goed te maken met gaven aan de kerk, hoezeer die ook nodig zijn. Dat is ook niet goed te maken met vervulling van deugden en plichten. De zonden die tegen de allerhoogste Majesteit zijn begaan, moeten met de eeuwige dood gestraft worden. O, wat een zielennoed, als de Heilige Geest dat op ons hart bindt. En hoe de zondaar ook worstelt en probeert het goed te maken, God leert hem dat de ziel die zondigt, zal sterven. De eeuwige dood. Eeuwig buiten God. Smart wordt gevoeld: gezondigd tegen een goeddoend God.

Inhoud

91e jaargang

Nr. 47

- 1 Betaald
- 2 De brede en de smalle weg (6)
- 3 Spreuken: Eerlijke handel (17)
- 4 De vervolgde kerk (4)
Hulp aan vervolgde christenen in de eerste eeuwen
- 5 In goede orde: De Generale Synode (2)
- 6 De Heidelberger – een menselijk geschrift? (5)
- 7 Even maar...
- 8 Alternatieve geneeswijzen (8)
- 9 John Bunyan in Nederland (1)
De Christenreis van Bunyan
- 10 Boekennieuws
- 11 Herdenking 100-jarig bestaan
Geref. Gemeente Berkenwoude
- 11 Kerknieuws
- 12 Berichten
- 13 Kerkdiensten

De Zaligmaker verworpen. Een walg van eigengerechtigheid wordt gevoeld. God eist voldoening en ik kan niet en ik heb niet. Dat is eeuwig kwijt naar Gods rechtvaardig oordeel. Daar hoort u Jezus: 'Petrus, die stater is genoeg voor Mij en u.' En u! Jezus houdt Petrus vrij: Hij betaalt voor hem. O, Jezus Christus zal volkomen voldoen. Hij zal meer geven dan goud of zilver. Hij offert Gode Zichzelf. Hij is een verzoening voor onze zonden. Hij koopt de vrede. De straf, die ons de vrede aanbrengt, was op Hem en door Zijn striemen is ons genezing geworden. Voldoende voor u, Petrus. Voldoende voor u, arme schuldige ziel, die uitgeschud bent van alle geld en van alle eigengerechtigheid en niets meer hebt dan schuld. Deze verzoening wordt ons verkondigd. Vrij, voor de grootste der zondaren. Voor Mij en u, sprak Jezus. Kom, arme ontledigde ziel! Uw hart is leeg, uw zakken zijn leeg, uw handen zijn leeg? Zijn ze gevuld met schuld? Dan moet u veroordeeld wor-

den. Dat betekent: omkomen voor eeuwig. Maar hoor dan Jezus' stem in vers 27: 'én u.' Dat zal uw ziel vervullen en rijk maken in God. Dat zal uw ziel in verwondering doen uitroepen: Het is door U, door U alleen, om het eeuwig welbehagen! Hij is tot zonde gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem. Een zoet getuigenis daarvan door de Heilige Geest in uw ziel doet u wegsmelten voor de Heere. Eeuwig wonder. Maar zovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven (Joh. 1:12). Zo zijn dan de zonen vrij.

Brandofferen, noch offer voor de schuld, Voldeden aan Uw eis, noch eer, Toen zeid' Ik: Zie, Ik kom, o HEER! De rol des Boeks is met Mijn Naam vervuld...

Psalm 40:4

Geldermalsen, ds. M.J. van Gelder

den op de smalle weg, toch is God hun sterkte en troost, wanneer na verdrukking en bestrijding de Heere Zich als de God aller vertroosting in de Zoon Zijner liefde openbaart. De dichter zong ervan: 'Ik zal, nu ik mag ademen, na zoveel bange tegenspoed'.

Wat zullen we nog van deze dingen zeggen? Zo God vóór ons is, wie zal tegen ons zijn? Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle dingen schenken? (Rom. 8:31).

Zo doet de Heere, ondanks strijd en aanvechting, Zijn pelgrims het smalle pad beklimmen. Zonder God kwamen ze nooit op de smalle weg. Zonder Christus konden ze op deze weg nooit volharden. Zonder de leiding van de Heilige Geest bereikten zij nooit het einde ervan.

Daar staat ook een leeuw! Voorbij de leeuw zien we het pad gedeeltelijk niet meer afgebeeld. Dat wijst erop hoe de Heere Zijn Sion soms door grote diepten leidt. 'Zijn pad is in de zee, Zijn voetstappen in diepe wateren'.

Voor de reizigers op de smalle weg komt het einddoel van de reis in zicht. Want de strijd blijft niet eeuwig, maar het wordt voor allen, die door de poort van de wedergeboorte op de weg des

6

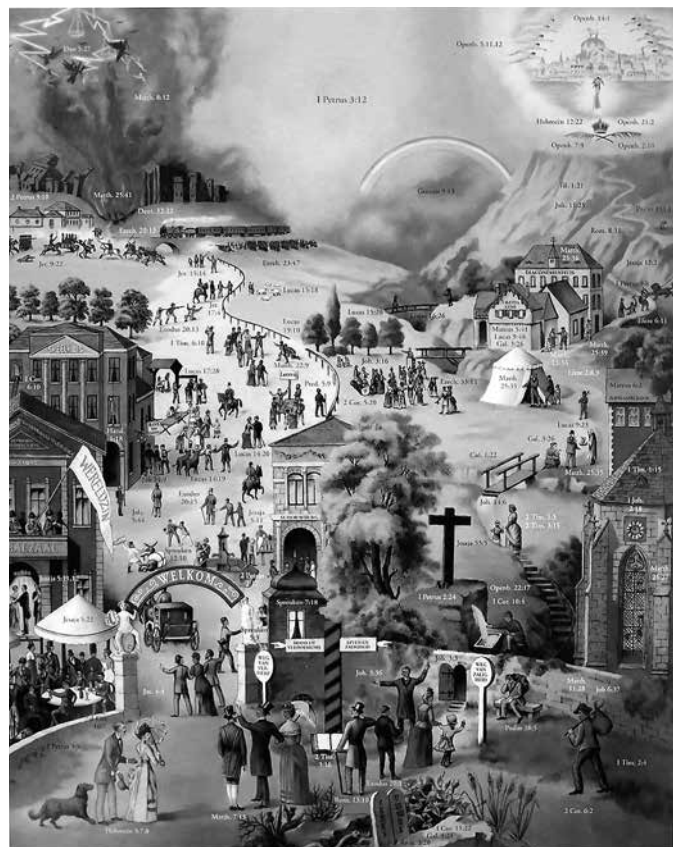
De brede en de smalle weg

De vruchten van het zaligmakend geloof zijn op de plaat "De brede en de smalle weg" op verschillende manieren voorgesteld: In de tent worden hongerigen gespijzigd, dorstigen gelaafd, vreemdelingen geherbergd, naakten gekleed, zieken verpleegd, gevangenen bezocht en wezen verzorgd. Het gaat er niet om, om door de werken gezaligd te worden, maar om uit de vrucht verzekerd te worden van het werk Gods, dat is het zaligmakend geloof door de Werkmeester, de Heilige Geest.

Naarmate het pad op de smalle weg klimt, wordt het smaller en gevaarlijker. Het ontbreekt de ware christen dus niet aan strijd. Brengt de Heere niet altijd Zijn eigen werk in het vuur van de loutering, en worden Gods kinderen niet menigmaal beproefd, als zij steeds van de Heere afzwerven? Vele vijanden van binnen en van buiten belagen de christen op de smalle weg. De verdorvenheden van het boze hart spelen hen parten en de listige omleidingen van de duivel zijn vele. Er staat een diaconessenhuis op de

plaat. Daar zien we iemand die bezwijkt onder zijn kruis, maar die even verderop wordt uitgerust met de wapenrusting Gods. Hij wordt belaagd door de duivel als een briesende leeuw: 'Zijt nuchter en waakt; want uw tegenpartij, de duivel, gaat om als een briesende leeuw, zoekende, wien hij zou mogen verslinden' (1 Petr. 5:8). De Heere roept Zijn volk op tot waakzaamheid: 'Doet aan de gehele wapenrusting Gods, opdat gij kunt staan tegen de listige omleidingen des duivels' (Ef. 6:11).

Hoe bestreden en aangevochten Gods kinderen ook wor-

DE BREDE EN DE SMALLE WEG
Matth. 7 : 13, 14

Eerlijke handel

levens gebracht zijn, waar: 'Het leven is mij Christus, en het sterven is mij gewin' (Filip. 1:21).

De Heere neemt het kruis niet eerder af, dan aan het einde van de pelgrimsreis. Die last kan soms zo zwaar zijn dat de zondaar eronder dreigt te bezwijken. Maar de Heere rust niet, voordat Zijn werk niet alleen vóór de zondaar, maar ook in de zondaar volbracht is. Daarom zien we de regenboog afgebeeld als symbool van Gods trouw.

Een brug voert naar de stad met de twaalf paarden poorten van het hemelse Jeruzalem. Een engel bewaakt de toegang. Hier wordt voor iedere pelgrim het Woord vervuld: 'Gij zijt gekomen tot de berg Sion, en de stad des levenden Gods, tot het hemelse Jeruzalem en de vele duizenden der engelen; tot de algemene vergadering en de gemeente der eerstgeborenen, die in de hemelen opgeschreven zijn' (Hebr. 12:22, 23).

In het midden van de stad met de gouden straten verheft zich de berg Sion, waarop Christus staat in de gedaante van een Lam. Deze stad behoeft de zon en de maan niet, dat zij in dezelve zouden schijnen, want de heerlijkheid Gods heeft haar verlicht, en het Lam is haar Kaars. En de volken, die zalig worden, zullen in haar licht wandelen; en de koningen der aarde brengen hun heerlijkheid en eer in dezelve (Openb. 21:23, 24).

Aan het einde van de smalle weg staat de driehoek met het oog, dat dag en nacht geopend is, van de Drie-enige en volzalige God. Zijn oog is in genade geopend over Zijn gunstgenoten. Gods oren horen hen roepen, maar het aangezicht des Heeren is tegen degenen, die kwaad doen. Straks zullen al Zijn vijanden beërven, wat zij vanwege hun ongerechtigheid verdiend hebben.

Wat een onderscheid zagen we tussen beide wegen. Daartussen is een kloof, die straks in der eeuwigheid niet overbrugbaar is. Twee wegen zijn er. Een derde weg is er niet. Van nature zijn wij allen op de brede weg des verderfs. Alleen door Goddelijke genade, door het wonder van de wedergeboorte, brengt God de zondaar van de brede op de smalle weg.

Zijn wij al op de smalle weg gebracht? Weet u ervan?

Hoort toch des Heeren Woord. Verlaat de slechtigheden en leeft.

(slot)

'Een bedrieglijke weegschaal is den Heere een gruwel, maar een volkomen weegsteen is Zijn welgevallen.'

Spreuken 11:1

De smalle straatjes zijn druk. Er zijn veel mensen uit de stad Jeruzalem, maar ook veel toeristen. De shoeks doen goede zaken. Kleden, koperen pannen, schaakspelen en andere koopwaar verwisselen van eigenaar. De verkoper noemt de prijzen en weegt soms iets af. Of dit helemaal eerlijk gaat, is de vraag. De handel gaat vaak heel snel. Het is niet te volgen voor een koper. Of de gewichten op een eerlijke manier worden gebruikt, is niet na te gaan. De taal kan een vervelende barrière zijn.

Kijke, kijke en niet kopen is een bekende uitspraak van de verkopers. Maar het is echt taal om te kunnen verkopen. Begrijpen van een taal is nog iets anders.

In dit Bijbelhoofdstuk zien we als het ware Salomo door deze drukke straatjes gaan. Hij ziet en weet veel. Vaak gebeurt de handel niet eerlijk. Daar legt hij de vinger bij. Maar er is nog een Ander Die alle dingen weet en ziet. Het is de Heere. Hij is de Alwetende. Hij ziet ook hoe de handel verloopt. Ook dit is voor Hem niet verborgen.

Het gaat om oprechtheid (vers 3a). Eerlijk zijn geeft rust. Oneerlijk zijn in de handel geeft onrust. Het geweten spreekt dat het anders moet. Als het geweten nog spreekt. Wie veel oneerlijke handel doet, zal het geweten steeds meer het zwijgen opleggen. Daarom is het goed om door het Woord gewezen te worden op een 'bedriegelijke weegschaal'.

We moeten telkens weer beseffen dat de Heere alle handelingen (ook in ons werk) weegt. Al zijn de zonden nog zo verborgen voor de mensen. In de weegschaal van het recht en de heiligheid van God is alles openbaar. Weet u dit? Als we dit beseffen, zullen we in voorzichtigheid handelen. Dan weten we dat alle dingen zullen komen in het gericht van God. De straatjes met de shoeks zijn niet ver weg. We hebben ons hart niet mee. De Heere geve ons een leven tot Zijn eer. Ook in deze. 'Als de goddeloze mens sterft, vergaat zijn verwachting; zelfs is de allersterkste hoop vergaan' (vers 7).

Poortugaal, ds. C. Neele

Hulp aan vervolgde christenen in de eerste eeuwen

De periode van de eerste christenen staat bekend als een periode van vervolging. Wie kent niet de verhalen over Nero die de christenen als tuinfakkels gebruikte en de verhalen van de christenen in de arena's? Ook voor hen lag er de Bijbelse opdracht om elkaar te helpen. Hoe gaven ze daar inhoud aan?

Vervolging in de eerste eeuwen

De moeilijkheden die christenen in de eerste decennia na Christus ondervonden, kwamen aanvankelijk van de kant van de Joden en de heidenen. Van vervolging door de Romeinse overheid was nog geen sprake. Aan deze gunstige positie kwam plotseling een einde toen keizer Nero de brand van Rome (64 na Chr.) aan de christenen toeschreef.

In de eeuwen daarna volgden tien perioden van vervolging. Aanvankelijk betrof dit lokale incidenten, die in Rome waren begonnen en zich vervolgens in het hele Romeinse Rijk voordeden. Vanaf keizer Decius werd de christenvervolging meer systematisch van aard (ca. 250-251 na Chr.). Met de komst van keizer Constantijn in 306 na Chr. eindigden de grote vervolgingen. Als we willen weten hoe christenen elkaar in deze tijden van vervolging hielpen, kunnen we vooral terecht bij de geschriften van de apostolische vaders (ca. 90-160 na Chr.) en van de apologeten (vanaf ca. 160 na Chr.). Deze kerkvaders schreven brieven en verhandelingen aan degenen die vervolgd werden om hen te bemoedigen.

Met de komst van keizer Constantijn in 306 na Chr. eindigden de grote vervolgingen.

De apologeten schreven ook verdedigingen tegenover de overheid (apologieën).

Gebed

De eerste christenen waren overtuigd van de kracht en de noodzaak van het gebed voor elkaar. Ignatius vraagt om het gebed van de gemeenten die hij bezoekt op weg naar zijn veroordeling in Rome, opdat hij kracht zal krijgen 'om te spreken en te willen'. Cyprianus noemt het gebed 'onze hemelse armen, die ons standvastig maken en moed geven om te volharden'. In zijn brieven vinden we dan ook herhaaldelijk aansporingen om elkaar in het gebed te gedenken, in eendracht en eensgezindheid.

Men bad niet alleen voor elkaar, maar ook voor de vervolgers. Alle drie de apologeten wijzen in hun apologie er op dat christenen overeenkomstig Gods Woord bidden voor degenen die hen vervolgen en hen zegenen. Zorg om het welzijn van de vervolgers en Gods opdracht om voor hen te bidden, zijn hun motivatie.

Aansporing en bemoediging

De kerkvaders hadden veel aandacht voor standvastigheid en zij bemoedigden de christenen door te wijzen op het loon dat wacht. Zo beschrijft Cyprianus in één van zijn brieven zijn blijdschap over de moed en standvastigheid van degenen aan wie hij schrijft, en hij laat zien hoe aange-naam deze standvastigheid is in de ogen van de Heere.

Verderop in de brief spoort hij hen ernstig aan om standvastig en geduldig te zijn in het lijden. Als bemoediging wijzen de kerkvaders vaak op de eeuwige heerlijkheid die hen wacht. Met name Cyprianus legt de nadruk op de verdediging om te lijden. Meermalen spreekt hij over 'de eervolle strijd', 'de kroon van het lijden'

(waarmee hij bedoelt dat het lijden zelf een kroon is) en 'de verdediging om voor Gods aangezicht de strijd aan te binden'. Maar ook andere Bijbelse aspecten, zoals het nut van het lijden en zekerheid van Gods hulp en kracht, worden als bemoediging naar voren gebracht.

Praktische hulp

De gebeden en bemoedigingen gingen gepaard met praktische hulp in nood. In de brieven van de apologeten lezen we dat de gevangenen werden voorzien van wat voor hun onderhoud nodig was. Maar ook in de beschrijvingen van het lijden en sterven van de martelaren ("martelaarsacten") zien we hoe de christenen elkaar hielpen. We lezen van een diaken die zorgde dat de gevangenen naar een beter gedeelte van de gevangenis mochten. We lezen van het op bezoek gaan bij gevangenen en met hen eten. We lezen van het voorzien in hun levensbehoeften en van pogingen om de gevangenen vrij te kopen. Deze hulp werd zowel als officiële kerkelijke liefdadigheid betoond - voor diakenen was dit een plicht - als door particuliere personen.

De apologeten schreven niet alleen geschriften om de vervolgd zelf te ondersteunen. Zij schreven ook apologieën, geschriften om het christelijk geloof te verdedigen tegenover de verdrukkers. Het doel van deze apologieën is dat de christenen een rechtvaardige behandeling krijgen. Christenen worden veroordeeld op basis van de naam "christen". 'Maar rechtvaardigheid vereist dat u onderzoek doet naar ons leven, omdat uit iemands daden blijkt wat voor persoon hij is', schrijft Justinus. De apologieën vervolgen met een uiteenzetting van het christelijk geloof en levensstijl, en een verdediging tegen valse beschuldigingen.

Wie deze gegevens uit de Vroege Kerk vergelijkt met de gegevens uit de Schrift, ziet hoezeer dit met elkaar overeenkomt. Met gebed, woord en daad gaf men gestalte aan de opdracht om de lijdende leden van het lichaam van Christus te gedenken.

In het volgende artikel willen we kijken hoe Calvijn met de lijdende kerk omging.

Zoetermeer,

L. Grandia

Dit artikel is gebaseerd op een afstudeerscriptie "De roeping van de kerk ten aanzien van verdrukte christenen" t.b.v. de opleiding aan de CGO. De scriptie is te bestellen via l.grandia@solcon.nl.

De Generale Synode

Zo de Heere het geeft, zal onze generale synode in september vergaderen. Er is voor deze vergadering een uitvoerige agenda van punten die behandeld moeten worden. Deze agendapunten zijn ruim van tevoren bij de roepende kerk ingediend. Welke zaken worden op de generale synode besproken? En hoe komen punten op de agenda van deze synode terecht?

Natuurlijk bevat de agenda gebruikelijke punten als opening en sluiting, het nagaan of de vier particuliere synoden wettig vertegenwoordigd zijn door de daartoe gekozen afgevaardigden. Ook is er vanzelfsprekend het punt: verkiezing moderamen. Verder wordt er een Financiële Commissie ingesteld. Deze commissie bestudeert de financiële gedeelten van de verschillende rapporten.

Punten op de agenda

Verder komen op de agenda van een generale synode in hoofdzaak eigenlijk drie soorten punten voor. Er zijn de in het vorige artikel genoemde rapporten en verslagen van de door de vorige synode ingestelde (en/of gecontinueerde) deputaatschappen en commissies. De bespreking hiervan vraagt uiteraard veel tijd. De synode is daar enkele dagen mee bezig. Zowel in september als tijdens vervolgzittingen, waarvan de data dan vastgesteld zullen worden.

Ook kunnen er op de agenda appelen voorkomen. Dan stelt een gemeentelid een beroep in op de generale synode over een bepaald punt. Zo iemand is er op dat punt niet uitgekomen met zijn kerkenraad; heeft zich op de classis en daarna op de particuliere synode beroepen. Maar steeds kon hij niet overtuigd worden en meende hij op grond van Schrift en belijdenis en naar de orde der kerk redenen te hebben om in appel te gaan. Uiteindelijk beroept hij zich dan op de Generale Synode. Of er deze maal een appelzaak op de agenda voorkomt, is mij op dit moment (nog) niet bekend.

Instructies

Verder staan er op de agenda instruc-

ties. Dat zijn voorstellen ter bespreking ingediend door een van de particuliere synoden. Ook deze keer is er een aantal instructies ingediend. Zo is er een instructie waarin bezinning gevraagd wordt omtrent de bestaande kerkelijke steuninstellingen die rond instellingen voor ouderenzorg in het leven zijn geroepen. Deze bezinning is nodig nu er op dit terrein veel verandert, ook in kerkelijk-organisatorisch opzicht. Terecht wordt daarbij aandacht gevraagd voor taak en plaats van de plaatselijke diaconieën.

Een andere instructie vraagt aandacht van de generale synode voor de geestelijke nood van onze tijd. Het voorstel wordt gedaan om, na bezinning hieromtrent, mogelijk een kanselboodschap te doen uitgaan. Deze instructie verwijst terecht naar het werk van een commissie die inzake dezelfde problematiek door de vorige generale synode is ingesteld. Die commissie doet uiteraard verslag aan de huidige landelijke synode en komt met enige aanbevelingen.

Er is verder een instructie die aandacht vraagt voor de verhouding tussen particuliere initiatieven en kerkelijke gebondenheid. Sommige goede initiatieven hebben geen direct kerkelijke plaats terwijl dat wel nuttig zou kunnen zijn.

Tenslotte is er een instructie waarin aandacht gevraagd wordt voor ver-

volgde christenen. De vraag is of daaromtrent vanuit de Gereformeerde Gemeenten niet een kerkelijk orgaan moet zijn dat daar aandacht aan geeft.

Geen algemene agenda

Op de agenda van een synode komt geen rondvraag voor. Afgevaardigden kunnen dus niet zomaar een belangrijk of minder belangrijk punt ter sprake brengen. Agendapunten moeten immers via kerkenraad, classis en PS ter tafel komen of via een deputaatschap of commissie.

Ingekomen stukken zijn er altijd wel enkele. Maar ook daarvan geldt dat dit niet zomaar gaat. In het algemeen gesproken kan immers niet rechtstreeks een brief aan de Generale Synode gestuurd worden. Dan is deze niet 'kerkordelijk ter tafel', zoals dat officieel heet. Toch zijn er altijd wel een paar ingekomen stukken die wel besproken worden. Bijvoorbeeld een verzoek van het Reformatorisch Dagblad om verslag te mogen doen van de openbare gedeelten van de synodevergaderingen.

De Heere moge betonen Zelf de leiding te hebben over de vergaderingen van de generale synode. Want mensen hebben wel hun taak en verantwoordelijkheid binnen Gods kerk, maar kunnen deze toch niet werkelijk leiden. Daartoe is de Geest des Heeren onmisbaar van node. Moge er maar gebed zijn in het persoonlijke leven en ook op de kansels of de Heere zo Zelf in het midden wil zijn in Zijn gunst. De grote Voorbidder voor en Koning van Zijn Kerk gedenke genadig in Zijn trouw ook dit deel van Zijn erve.

(slot)

Geldermalsen,

ds. P. Mulder

Eens in de drie jaar vergadert de generale synode van de Gereformeerde Gemeenten, in het kerkgebouw van de gemeente Utrecht.

De Heidelberger – een menselijk geschrift?

Eind juni kwam de redactie van De Saambinder met een forse bijlage over de Heidelbergse Catechismus. In verband met het 450-jarig bestaan van dit belijdenisgeschrift werd uitvoerig geschreven over ontstaansgeschiedenis, inhoud en betekenis van dit leer- en troostboek. We hebben daar weinig aan toe te voegen. Toch willen we in deze serie over de algemene en reformatorische belijdenissen niet geheel voorbijgaan aan deze kostbare parel uit Heidelberg.

In dit artikel willen we ingaan op de vraag of de Heidelberger eigenlijk niet gewoon een menselijk geschrift is. Er zijn er vandaag die dat beweren. Ze zijn overigens niet de eersten die dat doen. De remonstranten zeiden al hetzelfde. Op de Nationale Synode van Dordrecht in 1618-1619 maakten zij bezwaar tegen de aanvaarding van de Catechismus en de verplichte prediking ervan. Heel rechtzinnig stelden zij dat alleen Gods Woord gebracht moet worden en geen menselijke leringen. En zij leken daarin nog gelijk te hebben ook!

Niet goddelijk

Het is zonder meer waar dat de Catechismus niet op één lijn gesteld kan worden met de Heilige Schrift. Al werden Ursinus en Olevianus op een bijzondere wijze verlicht door de Heilige Geest, geïnspireerd – zoals de bijbelschrijvers – waren zij niet. Van de Bijbel kan gezegd worden dat hij onfeilbaar is; van elk ander geschrift

geldt dat niet. Gods Woord heeft *absoluut* gezag, de belijdenis heeft een *afgeleid* gezag.

Anders gezegd: de Schrift is *norma normans* (de norm waarnaar alles genormeerd moet worden), de belijdenis is *norma normata* (de norm die haar normativiteit ontleent aan de Schrift). Nooit mogen wij daarom de Catechismus gelijkstellen met Gods Woord. Zelfs al zou er niet één fout in dit indrukwekkende belijdenisgeschrift staan, Gods Woord is altijd rijker, voller en dieper!

De opstellers van de Catechismus hebben dit zelf ook beseft. Zij wezen heen naar de Schrift en Gods vrijmachtige ontferming die daarin wordt geopenbaard. Heel hun streven was er op gericht om de mensen te leiden naar de Bron en hen daaruit te doen drinken.

Wel schriftuurlijk

Toch zou het onjuist zijn te zeggen dat de Heidelbergse Catechismus een gewoon menselijk geschrift is. Daar zijn verschillende redenen voor aan te voeren. In de eerste plaats is de Catechismus door en door schriftuurlijk. De opstellers laten de Schrift aan het woord en verwijzen er voortdurend naar. Denk alleen maar aan de vele bewijspplaatsen die eronder staan!

In de tweede plaats is de Catechismus geboren in de hitte van de strijd. Terwijl een theologische verklaring aan het eind van een conferentie doorgaans in elkaar geknutseld moet worden, kan van de Catechismus gezegd worden dat hij *geboren* werd. Zij is een geschenk van God aan de kerk geweest in een tijd van vervolging en verwarring.

In de derde plaats vinden we in de Catechismus het beste van de reformatorische traditie in de brede zin van het woord. De opstellers hebben veel materiaal ontleend aan Calvijn, Zwingli, Bullinger, Bucer, Melancton en anderen. En hoewel de Catechismus sporen vertoont van de strijd met de Lutheranen, toch wordt hij nergens onnodig scherp in de richting van de grote Duitse hervormer. Kort-

om, hij ademt een irenische geest. Ze probeert op vreedzame wijze samen te binden op de grond van de waarheid.

Kerkelijk gesanctioneerd

Daar komt nog wat bij. Een predikant kan misschien een mooi boek schrijven. Het krijgt een goede pers en er worden duizenden exemplaren van verkocht. Toch is zo'n boek wezenlijk anders dan een belijdenisgeschrift. Daarin spreekt immers Gods kerk zich uit, daartoe gedrongen door de Heere Zelf. Ook al was de Heidelbergse Catechismus het werk van twee mensen, daartoe aangespoord door de keurvorst van de Palts, het resultaat van dit werk kreeg kerkelijke goedkeuring en daarmee ook kerkelijk gezag. Het is dan ook misleidend om hier te spreken van “een gewoon menselijk geschrift”.

Opvallend is ook dat de Catechismus de eeuwen heeft doorstaan. Dat kan bepaald niet van alle catechetische geschriften en confessies gezegd worden. En daarvan verschenen er heel wat in de tijd van de Reformatie! De Heidelberger vond weerklank op preekstoelen en kerkelijke vergaderingen, maar ook in catechisatielokalen, scholen en huizen.

Door Gods volk beaamd

De diepste reden hiervan is dat de Catechismus weerklank vond - en vindt - in het *hart*. Er zijn natuurlijk ook andere redenen waarom de Catechismus zo geliefd is. Hij is diepgravend, veelomvattend en toch beknopt, ze zit didactisch heel sterk in elkaar (denk aan de vraag- en antwoordvorm) en geeft een heldere uitleg van het geloof, het gebod en het gebed. Maar uiteindelijk is de warme ontvangst van dit boekje te danken aan het feit dat Gods kinderen hun hart erin verklaard vinden.

In dit verband is al dikwijls gewezen op de inzet met de enige troost in leven en sterven, de bekende drie stukken (ellende, verlossing en dankbaarheid), het werk van de Drie-enige God en de telkens terugkerende vraag naar het nut van de onderscheiden heilswaarheden. Hier spreekt het genadeleven!

Wat die drie stukken betreft: ze lopen parallel met drie andere thema's die van fundamenteel belang zijn: de wedergeboorte (Zondag 2), een waar geloof (Zondag 7) en de dagelijkse bekering (Zondag 33). Hoe langer je met de Catechismus bezig bent, hoe meer je je gaat verbazen over de prachtige

Het bovenstaande artikel, het vijfde in de serie van zes over de belijdenisgeschriften, had geplaatst moeten worden vóór het zesde en laatste artikel, dat ging over de Dordtse Leerregels 'echte genade is vrije genade'. Dat werd helaas afgedrukt in De Saambinder van 15 augustus jl. Onze excuses daarvoor aan de scribent en de lezer!

v. A.

structuur, de diepe inhoud en de bevindelijke toon. Dit alles blijkt telkens weer aan te spreken, zelfs buiten de grenzen van Duitsland en Europa.

Wereldwijd verspreid

Toen de Catechismus in 1563 verscheen, vond hij onmiddellijk gretig aftrek. Binnen een jaar beleefde hij verschillende herdrukken en werd hij vertaald in het Latijn. Petrus Datheen, de latere hofprediker van Frederik, zorgde voor een Nederlandse uitgave. Inmiddels is de Catechismus gepubliceerd in tientallen talen. Recentelijk nog is hij (opnieuw) in het Hebreeuws vertaald door David Zadok, voorganger van een Messias-belijdende gemeente in Israël. Het is trouwens heel interessant dat een bekeerde Jood uit Italië betrokken was bij het ontstaan van de Heidelberger. Deze man, Emanuel Tremellius genaamd, was een van de theologen die zijn oordeel moest geven over het eerste concept van dit geschrift.

Ook in jonge zendingskerken blijkt

de Catechismus goed aan te slaan. Ik heb dat zelf kunnen constateren in de jaren dat ik werkzaam mocht zijn in Nigeria. Wat een vreugde gaf het om een jaar lang wekelijks met de voorgangers een preekschets door te nemen over een van de 52 zondagsafdelingen!

Niet aanvullen, maar invullen

Nu wordt weleens gezegd dat de Catechismus tekortschiet op een aantal punten. Er zou te weinig in staan over de Heilige Geest (in het licht van de charismatische beweging), over de uitverkiezing en over de verbondsleer (waar de Westminster Synode later veel uitvoeriger over sprak). In een nieuwe of aangevulde belijdenis zou ook iets moeten staan over zending, Israël, het milieu en de ontmoeting met de islam. Vandaag zijn er immers heel andere vragen, zo stelt men.

Persoonlijk vind ik deze kritiek nogal overtrokken. De wezenlijke vragen van de mens zijn immers ten diepste dezelfde (of ze *zouden* dat moeten

zijn!). Overigens is het heel goed mogelijk bij de behandeling van Zondag 8 in te gaan op charismatische opvattingen, bij Zondag 9 op de milieuproblematiek, bij Zondag 21 op de uitverkiezing, bij Zondag 28 en 34 op het verbond en bij Zondag 48 ("Uw Koninkrijk kome") op de plaats van Israël en de zending.

En dan nog de islam. In het RD van 25 juni stond een treffende opmerking van Prof. Mühling, hoogleraar kerkgeschiedenis aan de universiteit van Trier. Deze luidde als volgt: "Ik behandel de catechismus nu met moslims om het christelijk geloof uit te leggen. Dan blijkt hoe goed een historisch document uit de zestiende eeuw in staat is om de kern van het christelijk geloof duidelijk te maken".

Daar willen we het bij houden. God geve dat het onderwijs van onze Catechismus nog tot in lengte van jaren zijn vrucht mag afwerpen!

Krabbendijke,

ds. C. Sonneveld

Even maar...

Twee mussen

Begrijp me goed, ik ben geen bioloog en geen vogelkenner.

Terwijl ik buiten zat te lezen vlogen de koolmezen af en aan. Er viel het nodige te 'halen'. Er moest wel stevig voor gepikt worden. Maar met hun scherpe snavels lukt het zich aan de neergehangen notenbuidel te goed te doen. Koolmezen, mooi geel-zwart getekend, zijn zo druk in de weer om zichzelf te voeden. En dan ineens ...vanonder een struik komen er twee mussen. Uiteraard niet mooi geel, wat grauw onbestemd bruin. Heel stil

en schuw komen ze voor de dag. Hun snavels zijn lang niet scherp genoeg om mee te pikken met de koolmezen. Ze schijnen trouwens voor die mooie drukke vogels bang te zijn. Ze doen in ieder geval geen enkele moeite om zich te mengen in het heftige gewoel daarboven hen. Ze kijken er niet eens naar. Ze horen ook niet bij die actieve kleurrijke vogels. Maar wat doen ze wel? Terwijl boven hen de koolmezen druk in de weer zijn valt er regelmatig het nodige naar beneden: het restafval van de koolmezenmaaltijd. En al hebben ze dan niet zo 'n scherpe snavel en al zijn ze dan niet zo mooi, toch verschijnen ze steeds weer vanonder de struik en eten rustig van wat er valt. Ze verdwijnen weer even rustig onder de struik als ze gekomen zijn. In alle stilte worden ze gevoed en komen ze niets tekort... Er wordt immers voor hen gezorgd. Ze ontvangen van hun wijze Schepper met de hulp van de koolmezen wat ze nodig heb-

ben. Al zijn ze bij de mensen niet zo in tel. God zorgt voor ze.

Dat zag ik zo gedurende enige tijd voor me gebeuren. En moest denken aan: 'Worden niet twee musjes om een penningsken verkocht? En niet één van deze zal op de aarde vallen zonder Uw Vader. Mat 10: 29. Wat ben je gelukkig als je mag horen bij het volk, waarvan geldt: '...en God voedt dezelve; hoeveel gaat gij de vogels te boven?' Luk. 12: 24. 'Wie toch van u kan met bezorgd te zijn één el tot zijn lengte toedoen?' Zijt niet bezorgd voor uw leven, wat gij eten zult, noch voor het lichaam waarmede gij u kleden zult. Het leven is meer dan het voedsel en het lichaam dan de kleding. Maar zoekt eerst het Koninkrijk Gods en al deze dingen zullen u worden toegeworpen. Zijn die gewone huismussen inmiddels langzaam maar zeker niet zeldzaam geworden? Eigenlijk zijn ze toch best mooi, vindt u ook niet?

v. A.

Alternatieve geneeswijzen

Fytotherapie

Onder fytotherapie verstaan we het behandelen van gezondheidsklachten en ziekten met plantaardige middelen. Fytotherapie of kruidengeneeskunde onderscheidt zich wezenlijk van de homeopathie, waarover we in de vorige twee artikelen schreven.

Verwarring ontstaat veelal, doordat firma's als VSM en Biohorma zowel homeopathische als fytotherapeutische middelen in hun assortiment door elkaar presenteren. Ter verduidelijking: een homeopathisch middel is transparant (u kijkt er letterlijk door heen), een fytotherapeutisch middel heeft de kleur van het plantenextract (meestal groen/bruin). Het gaat bij fytotherapie uitsluitend om planten(delen) in onverdunde vorm.

Sedert mensenheugenis hebben planten en plantendelen een plaats gekregen in de geneeskunde. Sommigen trotseerden de proef der eeuwen, anderen raakten in onbruik.

Bijbelse tijd

In de Bijbel lezen we over het gebruik van geneeskrachtige planten. Zo lezen we reeds in Genesis 30:14 we over du-daim. Men dacht dat hierdoor de kans op bevruchting toenam. Kolokwinten met hun bittere smaak (2 Kon. 4:39) werden gebruikt als een laxermiddel. Een overdosering kon leiden tot heftige buikkrampen, bloederige diarree en zelfs de dood. Bij huidinfecties werden vijgen toegepast (Jes. 38:21). Hy-sop werd gebruikt als desinfecterend middel (Ps. 51:9) en slijmoplossend middel bij luchtweginfecties. Olijfolie (Jes. 1:6) had een verzachtende werking. De barmhartige Samaritaan gebruikte ook wijn ter ontsmetting van de vervuilde wonden. Balsem had juist weer een pijnstillende werking (Jer. 51:8).

In Jesaja 28 wordt gesproken over de landman die wikke strooit en komijn spreidt. Het gaat hier waarschijnlijk om de zwarte en witte komijn, bekend om de geneeskrachtige waarde. Van komijnzaad is bekend dat het een uitzonderlijk hoog gehalte aan ijzer bevat (100 gram voorziet in 510 % van de dagelijkse behoefte). In

het oude Egypte nam het al een voorname plaats in onder de zaden. Zo werden zwarte komijnzaad en komijnolie gevonden in het graf van Toetan-chamon. Komijn wordt ook genoemd in Mattheüs 23:23 waar de schriftgeleerden en farizeeën de munt, de dille en de komijn verdienen.

Bij de arts Lukas komen we de munt en de ruit tegen (Luk. 11:42). Als medicinaal kruid stond vooral ruit bij de ouden in hoog aanzien. Ruit werd gebruikt ter preventie van besmettelijke ziekten en ook bij menstruatiestoornissen. Medicijnmeesters in de tijd van het Nieuwe Testament maakten graag gebruik van deze middelen. Het kostte patiënten soms hun hele leef-tocht (Luk. 8:43).

Maar lang niet altijd is de werking van kruiden aangetoond!

Vandaag

Er zijn verschillende redenen te noemen waarom fytotherapie in de belangstelling staat. Het is prettig en gemakkelijk om zelf te bepalen wat men wil slikken. Het lijkt natuurlijker dan synthetische (dus chemische) medicijnen. Bij sommigen leeft een 'terug naar de natuur' sentiment. Zij denken dat natuurlijke middelen meer bij het lichaam horen en geen bijwerkingen hebben.

Toch is het goed om te beseffen dat ook in de reguliere geneeskunde diverse geneesmiddelen afkomstig zijn uit planten, zoals digoxine (vingerhoedskruid) bij hartaandoeningen, colchicine (herfsttijloos) bij jicht, morfine (bolpapaver) als pijnstillers, codeïne (bolpapaver) bij hoest, aspirine (wilgenbast) bij pijn en hersen- of hartinfarct, taxol (taxusnaalden) bij borst- en eierstokkanker, enzovoort.

Werkt fytotherapie?

Uit een meta-analyse van een aantal belangrijke wetenschappelijke studies blijkt dat meidoornextract een probaat middel is bij chronisch hartfalen. Pure donkere chocolade (cacaobestanddelen >70%) heeft een gunstig

effect op hart en bloedvaten. Ginkgo biloba is werkzaam bij etalagebenen, smeewortelzalf bij enkelkneuzingen, en cranberry bij urineweginfecties.

Heel aardig is het boekje van dr. A. Aleman "Natuurlijk beter". Hierin beschrijft hij dat wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat sintjanskruid en in iets minder mate omega-3-vetzuren helpen tegen depressie. Kava kava, passiebloem of citroenmelisse kan gebruikt worden bij angst, stress en spanning. Bij klachten van slapeloosheid kunt u valeriana gebruiken.

Maar lang niet altijd is de werking van kruiden aangetoond! Het veelgebruikte Echinacea ter preventie van verkoudheid en griep heeft slechts een twijfelachtige werking. De kans is groot dat u niet-effectieve kruiden slikt. We moeten immers bedenken dat bij veel kruiden nooit goed onderzoek naar de werking is verricht.

Mag fytotherapie?

Er is geen ethisch bezwaar te noemen tegen fytotherapie. Wel moeten we optellend blijven. De regel 'baat het niet, dan schaadt het niet' geldt zeker niet! De zuiverheid van de kruiden varieert sterk. Ook natuurlijke middelen kunnen gemene bijwerkingen geven. Nog niet zo lang geleden kwam naar buiten dat kruidenthee ook giftig kruid kan bevatten. Sterrenmix kan leiden tot braken en zelf epilepsie-aanvallen. Stinkende gouwe tegen een huidafwijking kan een ernstige leverontsteking geven. Rauwolfia serpentina tegen slapeloosheid geeft lage bloeddruk en maagzweren. En van het bovengenoemde sintjanskruid is bekend dat het de afbraak van allerlei geneesmiddelen vertraagt.

Concluderend willen we stellen dat fytotherapie een goede aanvulling (= complementair) kan zijn op de reguliere geneeskunde. Juist bij milde en chronische klachten kunnen fytotherapeutische middelen effectief zijn. Maar ga alstublieft niet klakkeloos op adviezen van uw omgeving af. Probeer wat te lezen over de achtergrond. Kijk of er wetenschappelijke studies gedaan zijn. Let ook op het bijwerkingen profiel. En vergeet niet met uw arts te overleggen over het nut van de kruiden. De diagnose moet immers wel kloppen.

(Reageren mag via alternatief@klikSAFE.nl)

Capelle aan den IJssel, H.J. Agteresch
Rijssen, J.H. Baan

John Bunyan in Nederland

De Christenreis van Bunyan

Op 31 augustus van dit jaar zal het precies 325 jaar geleden zijn dat John Bunyan in 1688 te Londen overleed op de leeftijd van 60 jaar. Zijn naam is onlosmakelijk verbonden aan zijn bekende boek *The Pilgrims Progress of De Christenreis*, dat in 1678 verscheen.

Er schijnt behalve de Bijbel geen tweede boek op de wereld te zijn dat door zoveel mensen gelezen is en nog steeds gelezen wordt. Het is opmerkelijk dat er de eeuwen door tot nu toe vraag is naar dit bijzondere boek van Bunyan. Er zijn vele herdrukken verschenen van de vertaling van de oorspronkelijke Engelse versie van *De Christenreis*. Dat geldt ook voor Bunyans andere boeken, zoals *De Heilige Oorlog* en *Komst en Welkomst tot Christus*.

Minstens 200.000 exemplaren van zijn boeken waren vijftig jaar na de dood van Bunyan in 1688 al verkocht. Een bewijs dat er veel vraag naar was. Een geweldig groot aantal voor die tijd, toen niet iedereen kon lezen of geld had voor de aanschaf van kostbare boeken.

Zelfs in onze tijd blijkt *De Christenreis* nog veel gelezen te worden, o.a. door christenen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Ook onder de baptisten in Rusland is nog altijd een bijzondere belangstelling voor dit boek. Ook bij niet-christenen staat het boek in de belangstelling, want *De Christenreis* en enkele andere boeken van Bunyan behoren al lange tijd tot de wereldliteratuur door de vertaling in ongeveer 120 talen.

Bijna alle zestig werken van Bunyan zijn in het Nederlands vertaald. In 1682, slechts vier jaar na de verschijning van *'The Pilgrim's Progress'* van Bunyan in Engeland komt er een Nederlandse vertaling op de markt onder de titel *'Eens Christens reyse na de eeuwigheyt'*.

De vertaling van dit boek in het Nederlands heeft een eigen geschiedenis. Het is evenals andere uitgaven van Bunyans werken in onze taal verschenen bij de uitgever en boekverkooper Joh. Boekholt in Amsterdam. Deze onderhield nauwe contacten met de

bekende predikant Jacobus Koelman als schrijver van theologische boeken en vertaler van werken van Engelse en Schotse puriteinse predikanten. Boekholt voelde zich geestelijk verwant met de beweging van de Nadere Reformatie, waarvan Koelman een belangrijke vertegenwoordiger was.

Zelfs in onze tijd blijkt *De Christenreis* nog veel gelezen te worden, o.a. door christenen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika.

De Engelse baptistische lekenprediker *John Bunyan* uit *Bedford* is er ongewild in geslaagd vooral de bevindelijk-gereformeerden in ons land vanaf 1682 geestelijk te binden aan zijn boeken, in het bijzonder aan *De Christenreis*. In dit boek wordt het innerlijke geloofsleven beschreven in meesterlijke allegorische beelden, waarin allerlei geestelijke zaken aanschouwelijk in sprekende beelden beschreven worden. Evenals in de andere werken van Bunyan staat het bevindelijke geestelijke leven van de gelovigen centraal. Verwijzingen naar baptistische opvattingen over

de Bijbel als het geopenbaarde Woord van God, over verbond, doop en kerk ontbreken zo goed als geheel in zijn boeken. Theologisch gezien waren de gematigde baptistische gemeenten in Engeland waartoe Bunyan behoorde, orthodox-puriteins in de leer.

Vandaar dat de boekhandelaar Joh. Boekholt, geestelijk aangetrokken door de inhoud van Bunyans boeken, de eerste Nederlandse uitgever werd van zijn uit het Engels vertaalde werken. Daardoor heeft hij als uitgever aan het einde van de zeventiende eeuw een belangrijke bijdrage geleverd aan de verbreiding van het gedachtengoed van de Nadere Reformatie.

'Eens Christens Reyse na de eeuwigheyt' van Bunyan kreeg in Nederland na zijn verschijning op de boekenmarkt in 1682 al snel bekendheid. Vooral de geïllustreerde tweede druk met negen kopergravures van de bekende dichter en graveur *Jan Luyken* in 1684 werd zeer populair. De platen maakten de allegorische tekst van het boek visueler en daardoor nog aantrekkelijker.

De bijzondere belangstelling en grote verkoop van Bunyans *Christenreis* had tot gevolg dat boekhandelaar Boekholt ook andere in het Nederlands vertaalde werken van Bunyan heeft uitgegeven.

Behalve *De Redelijke Godsdienst* van *Wilhelmus á Brakel* is er in de 18^e eeuw geen ander stichtelijk boek dat zoveel herdrukken beleefde als *De Christenreis*.

(wordt vervolgd)

H.I. Ambacht

W. den Hollander

Minstens 200.000 exemplaren van zijn boeken waren vijftig jaar na de dood van Bunyan in 1688 al verkocht.

**"Brug naar Esther",
ISBN9789033630781, 123 blz.
en "Brug naar Genesis" (deel 1),
ISBN9789033632006, 122 blz.;
ds. A.T. Vergunst; € 10,95 per deel;
uitg. de Banier, Apeldoorn.**

Een brug wil een verbinding maken. Dat is ook de bedoeling van ds. Vergunst met de boekjes "Brug naar Esther" en "Brug naar Genesis". Het doel is dat jongeren dagelijks op een begrijpelijke manier het Woord van God kunnen lezen. Vers voor vers wordt het Bijbelboek Esther behandeld en de hoofdstukken 1 t/m 4 van Genesis.

Elk hoofdstukje heeft dezelfde opbouw. De Bijbeltekst is in vette letters afgedrukt. Tussendoor staat verklarende of verbindende tekst van de schrijver. Dit geeft voor de doelgroep een beter begrip van de Bijbeltekst. Elk hoofdstukje bestaat verder uit: 'Om over na te denken' en een te lezen Bijbelgedeelte.

Op een duidelijke en aansprekende manier wordt er uitleg gegeven en brengt broeder Vergunst het Woord van God dichtbij de leefwereld van onze kinderen en jonge mensen. Hij spreekt hen hartelijk en gunnend aan, en spoort hen aan de Heere te zoeken en in Zijn wegen te wandelen. Praktische en actuele vragen gaat hij daarbij niet uit de weg. Het is treffend hoe de eerste hoofdstukken van Genesis over schepping, zondeval en herschepping vele lessen bevatten om over na te denken. Eerlijk worden kinderen aangesproken over de zonde. 'Heb jij er ooit al iets van beseft dat je, net als Adam en Eva, een vijand van God bent? Voel je in je hart die tegenstand tegen God en Zijn wegen? Het is niet prettig om dat te ontdekken, maar toch is het erg belangrijk dat wij die donkere kant van onze gevallen natuur kennen.'

Hartelijk wijst Hij op de genade van de Heere. 'Ook jij hebt gehoord dat Jezus Christus de bekwame, gewillige en liefdevolle Zaligmaker is'. 'Laat het voortdurend je gebed zijn: Heere, wijs mij deze Deur en leid mij daardoor binnen'.

Verder treft het hoe leerzaam het Bijbelboek Esther is voor onze tijd. Ook is er aandacht voor verdriet en levensvragen waar je in je jeugd mee te maken kunt

krijgen. Deze boekjes zijn al geschikt voor kinderen van 7 of 8 jaar, wanneer gelezen wordt met vader of moeder of in gezinsverband. Er is dan gelegenheid om op de vragen van het kind in te gaan, of om over een onderwerp op een eenvoudige manier door te praten. Oudere kinderen en tieners kunnen deze boekjes goed zelfstandig lezen en verwerken. De schrijver wilde proberen de boodschap zo dicht mogelijk bij jongeren te brengen. Naar mijn mening slaagt hij daarin. Onze kinderen groeien niet meer op in een leescultuur. Daarom is het belangrijk dat door boekjes als deze het lezen wordt gestimuleerd. Ze krijgen echt een boodschap mee! **Voor jongeren op de middelbare school een aanrader. De boekjes in deze serie zijn ook in het Engels verkrijgbaar bij www.rjpublishers.net.**

Moerkapelle,

ds. W. Harinck

**"Genade zij u en vrede",
ds. J.J. van Eckveld e.a.;
uitg. Den Hertog, Houten;
ISBN 978 90 331 2488 4;
374 blz.; € 19,90.**

"Genade zij u en vrede". Dit is de titel van het dagboek dat geschreven is door een twaalfstal predikanten van de Gereformeerde Gemeenten. Alle brieven van het Nieuwe Testament worden behandeld, zo lezen we op de achterkaft. Met uitzondering dan van 3 Johannes. Dit kleine briefje wordt als enige niet besproken. Enigszins jammer, omdat dit de volledigheid van deze prachtige bundel niet ten goede komt. Wel wordt het ter lezing in het dagboekstukje van 2 Johannes aanbevolen. Dit moeten we dan ook maar persoonlijk, rustig en vooral biddend doen. Dit laatste geldt trouwens voor de gehele bundel. En trouwens: waarvoor geldt dit niet?

Natuurlijk moeten we voor studie of voor ons werk kennisnemen van de wereld om ons heen. Dat begrijpt een ieder! Maar lezen we ook goede lectuur? En hoe lezen we die? Theodorus van der Groe schrijft in een voorrede op "Al de werken van R. en E. Erskine" maar liefst een 65 bladzijden tellende verhandeling over de wijze waarop we de Heilige Schrift en andere Godgeleerde boeken moeten lezen, willen we er vrucht van verwachten. Zeer lezenswaardig.

Wat dit dagboek betreft: het is een helder en mooi boek, stevig gebonden, gedrukt in een duidelijke letter. Een dagboek over de brieven van het Nieuwe Testament komt niet eens zo veel voor. Reden temeer om het aan te schaffen.

De inhoud is, zoals men dit zou kunnen verwachten: Schriftuurlijk-bevindelijk. Elk van de broeders predikanten legt de hem toebedeelde Brief duidelijk uit, verklaart die en past die ook toe. Ieder op de hem eigen wijze. Dat is ook goed. David kon in het harnas van Saul niet naar Goliath.

In de gehele bundel komt de bekende Bijbelse drieslag naar voren van onze Heidelbergse Catechismus: ellende, verlossing en dankbaarheid. Laten we maar om getrouwheid vragen om daarbij te blijven!

Om een indruk van het geheel te krijgen, geven we enkele citaten. Zo lezen we: 'Het is de roeping van alle evangeliedienaren om Christus uit te schilderen in de prediking. Hij moet geschilderd worden in Zijn vernedering, waarin Hij de zaligheid heeft verdiend. Hij moet gepredikt worden als de Gekruisigde, Die aan het vloekhout de schuld van al de Zijnen heeft betaald. Maar Hij moet ook verkondigd worden in Zijn verhoging, want Hij is nu de levende Heere aan de rechterhand van de Vader, Die altijd leeft om voor Zijn volk te bidden'.

Hoe moeten we luisteren naar deze bediening des Woords? We citeren uit een ander gedeelte: 'Hoe nodig om persoonlijk de woorden Gods te kennen met het hart. Hoe nodig het dan om te leren luisteren naar de woorden van God. Hoe is dat in uw leven? Is ons hart door de Geest geopend en hebben de woorden van God kracht gedaan in ons hart?' Let wel: dit geldt luisteraar én spreker.

We bevelen deze bundel aan, ook voor onze jongeren, en spreken de wens uit, dat de HEERE er Zijn zegen over wil gebied, tot eer van Zijn heilige Naam, tot welzijn van arme verloren zondaren en tot stichting der gemeenten.

Hardinxveld-G'dam,

ds. W.J. Karels

Herdenking 100-jarig bestaan Geref. Gemeente Berkenwoude

Zondag 18 augustus jl. heeft de Gereformeerde Gemeente te Berkenwoude haar 100-jarig jubileum mogen herdenken. In de avonddienst heeft de consulent van de gemeente, ds. G. Clements, ter gelegenheid van dit feit gepreekt over Zacharia 4 vers 10a: "Want wie veracht de dag der kleine dingen?"

In hoofdstuk 4 toont de Heere Zacharia in een nachtgezicht een gouden kandelaar met zeven armen. Elke arm draagt zeven lichten, in totaal is er dus sprake van 49 lichten. Boven de lichten bevindt zich een schaal. In de schaal hangen twee takken, die uit de olijfbomen komen. De olijfbomen laten de olie van de olijven vloeien door de takken in de schaal. Vanaf de schaal lopen buisjes door welke de olie in de lampen komt. Er gaat een onafgebroken stroom van olie vanaf de olijfbomen naar de lampen.

De Heere wil met dit visioen de uit de Babylonische gevangenschap teruggekeerde Joden onderwijs geven en bemoedigen. De tempelbouw vordert namelijk niet, er ligt alleen een fundament, hetgeen onder het volk tot moedeloosheid leidt.

Op de vraag van Zacharia wat het visioen betekent antwoordt de Heere dat hij tegen Zerubbabel moet zeggen: "Niet door kracht noch door geweld maar door Mijn Geest zal het geschieden, zegt de HEERE der heerscharen".

Het volk moet leren dat zij zelf niet in staat zijn om in eigen kracht de tempel verder te bouwen, maar dat zij daarin geheel afhankelijk zijn van de Heere, net zoals de olie slechts in de lampen kan komen door de werking van de olijfbomen.

De vijand bespot het volk: al 25 jaar uit de ballingschap en nóg geen tempel! Maar ook het volk moet erop letten het reeds gelegde fundament niet te beschouwen als iets onbetekenends, als een 'klein ding': "Want wie veracht de dag der kleine dingen?" God zal er immers door Zijn Heilige Geest voor zorg dragen dat Zijn huis afgebouwd zal worden (vs. 9).

Ook de gemeente van Berkenwoude moet erop letten 'de dag der kleine dingen niet te verachten'. Er zijn weliswaar zorgen, de gemeente is nog steeds vacant, enz., maar laten we zien op de grote dingen: we mogen samenkomen onder het Woord.

We moeten het niet verwachten van onszelf, maar van Christus, de Levensboom, op Wie de twee olijfbomen wijzen: door middel van Zijn knechten (in het visioen aangeduid als de takken) zorgt Hij ervoor dat de kandelaar, het werk van de Heilige Geest, onafgebroken blijft branden.

Gezien het vrijzinnig gehalte van de prediking in de vaderlandse kerk (ouders lieten bijvoorbeeld hun kinderen niet meer dopen) voelde een aan-

tal mensen zich genooddaakt om als kleine groep eigen diensten te beleggen. De 'dag der kleine dingen' kreeg concreet gestalte in de plaats van samenkomst: een boerenschuur. Op 18 augustus 1913 werd de gemeente geïnstitueerd.

Omdat het kerkgebouw in 1958 werd toegewezen aan de Gereformeerde Gemeente in Nederland, werd op 1 maart 1959 een houten noodkerk in gebruik genomen. Dit gebouwtje werd al spoedig te klein.

Op 22 oktober 1969 werd een nieuw kerkgebouw in gebruik genomen. De toenmalige consulent van de gemeente, ds. A.F. Honkoop, ging tijdens de dienst voor.

In de jaren 1980, 1989, 1995 en 2005 werd het kerkgebouw uitgebreid. Het balustrade orgel, komend uit het voormalig kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Bodegraven, werd in het voorjaar van 1996 geplaatst.

De gemeente is tot op heden vacant gebleven. Het aantal leden bedraagt 219, het aantal doopleden 203.

De open middag op zaterdag 31 augustus zal in het teken staan van de herdenking.

Ook wordt ter gelegenheid van het jubileum een herdenkingsboekje uitgegeven.

Kerkenraad Geref. Gemeente Berkenwoude

KERKNIEUWS

■ BEROEPINGSWERK BEROEPEN

Te Waarde: ds. D.W. Tuinier te Aagtekerke.

■ AFSCEID DS. A.B. VAN DER HEIDEN VAN BENTHUIZEN

De kerkenraad van de Geref. Gemeente van Benthuisen deelt mee dat zijn geliefde predikant ds. A.B. van der Heiden

vanwege het ingaan van zijn emeritaat per 1 september op **vrijdag 6 september** hoopt voor te gaan in een afscheidsdienst.

De dienst wordt gehouden in het eigen kerkgebouw, Dorpsstraat 63 en vangt aan om 19.30 uur.

Namens de kerkenraad,
A. Leune scriba

■ CATECHISATIE IN BOEZEM- SINGELKERK AAN STUDENTEN

Aankomend seizoen zal, evenals vorig jaar, in de Boezemsingelkerk te Rotterdam catechisatie worden gegeven aan studenten die in Rotterdam studeren of wonen. Deze catechisatie zal worden gegeven door dr. ir. M. Burggraaf en zal plaatsvinden op maandagavond. Wil je hieraan meedoen of ken je andere studenten die hiervoor belangstelling hebben? Meld je hiervoor dan aan graag **vóór 14 september** bij diaken J. Bahlman (Johan.Bahlman@gmail.com). Tot ziens op de catechisatie.

■ **VERSLAG AFSCHIEDSDIENST
DS. C.G. VREUGDENHIL
VAN VLISSINGEN
18 AUGUSTUS 2013**

Tekst: Judas 24 en 25. Thema: een rijke afscheidsgroet.

Aandachtspunten: God wordt verheerlijkt en de gemeente wordt vertroost.

Judas, de broer van de Heere Jezus, is de schrijver van de brief. Nog belangrijker is dat Judas een dienstknecht is van Jezus Christus. Zijn wij dat ook? Judas wijst en prijst God aan in de verzen 24 en 25. Daar gaat het om. Ook de ambtsbediening van ds. Vreugdenhil loopt uit op Hem. Geen halleluja op de dominee, maar alle aandacht voor Gods werk vóór ons en in ons. De bron is de alleen wijze God, onze Zaligmaker.

In het begin van de brief worden door Judas verschillende dwaalleraars en dwalingen aan de kaak gesteld. Aan het einde is er sprake van vermaning en bemoediging (vers 20 en 21) In de tekstverzen, de lofprijzing (vers 24 en 25), komt hij daar bovenuit als hij zegt: "Hem nu" enz. Het gaat dan om Jezus, het kruis, de opstanding.

Fouten, gebreken, ambtelijke schuld. Ze zijn er geweest in de achterliggende jaren. Een priester moest voor het volk en voor zichzelf verzoening hebben. En gelukkig, die verzoening is er. Dat geeft bevrijding. Judas valt in zijn lofprijzing terug op Jezus Christus, onze Heere. Om Hem gaat het. "U alleen bent mijn kracht, mijn schild (...). Mijn aanbedding is voor u". Zo is afscheid nemen mogelijk.

Het werk van Christus heeft in de ambtsbediening altijd centraal gestaan. Het draait alles om Hem. De vraag is of dat bij de hoorders ook zo is. Of de prediking ons aan Zijn voeten heeft gebracht. In de onvoorwaardelijke prediking gaat het altijd over twee dingen: enerzijds om de schuldige mens en anderzijds over het verzoenend werk van Christus. Was de vrucht van de prediking een loslaten van onszelf en een overgave in de doorboorde handen van de alleen wijze God? Alle dingen moeten meewerken ten goede.

De dominee gaat weg. God blijft. Stel eens dat het omgekeerd was! Als we dat bedenken doet scheiden geen pijn, al is het aan de andere kant wel zo dat het verbreken van menselijke liefdesbanden heel veel pijn doet.

De intredeprek, ruim negen jaar geleden, ging over 2 Kor 4:7: "Maar wij hebben deze schat in aarden vaten, opdat de uitnemendheid der kracht zij Godes, en niet uit ons." Bij het vertrek hebben we de uitnemende kracht van Hem nog meer nodig. Als verzoening voor al onze zonden. In vers 24 gaat het over Zijn bewarende handen om ons heen die voor struikelen behoeden en het onstraffelijk stellen voor

Zijn heerlijkheid in vreugde. In het licht van Gods heerlijkheid zullen we alleen onberispelijk zijn achter het verzoenend bloed van het Lam van God. De daaraan verbonden vreugde bestaat uit aanbidding. "Kroont Hem met gouden kroon!" Zijn Naam alleen moet eer ontvangen.

Na een persoonlijk woord tot de gemeente, waarin de dominee erop wijst dat de gemeente niet zijn kudde is, maar Gods kudde, spreekt ouderling A.C. Hage de dominee en zijn vrouw een hartelijk dankwoord toe namens de gemeente. Hij typeert de dominee als 'een dienaar des Woords' en n.a.v. Joh. 3:29 als "een

vriend van de Bruidegom". Daarna wordt staande ps. 72:11 gezongen en is er gelegenheid voor een persoonlijke afscheidsgroet, waarvan door zeer velen gebruik wordt gemaakt.

Kerkenraad Geref. Gemeente Vlissingen

■ **MUTATIE KERKELIJK
JAARBOEK 2013**

Pag. 188, gemeente **GENEMUIDEN**
Scriba is nu: H. van Daltsen,
Hoofdspoor 8, 8281 MP Genemuiden,
tel. (038) 3857580,
e-mail: hvdalsten@kliksafe.nl

BERICHTEN

■ **JAAERVERGADERING BOND
VAN ZONDAGSSCHOLEN**

Op **zaterdag 7 september** hoopt de Bond van Zondagsscholen haar jaarvergadering te houden in het kerkgebouw van de Geref. Gemeente te Krimpen a/d IJssel. Aanvang: 9.30 uur. Spreker is drs. J. van Mourik over: 'Leven in de tijd van de koningen'. In deze lezing hoopt hij praktische handreikingen te kunnen doen aan de verteller. Het bestuur hoopt dat vele leidinggevendenden van de diverse zondagsscholen aanwezig zullen zijn, maar ook andere belangstellenden zijn van harte welkom.

■ **ZANGAVOND TE YERSEKE**

Zangavond op **zaterdag 14 september**, aanvang: 19.00 uur, in het kerkgebouw van de Geref. Gemeente te Yerseke, m.m.v. het gemengd koor Jubilate Deo uit Nunspeet en de mannenkoren Salvatori uit Nunspeet en Ethan uit Yerseke. Opening en sluiting: ds. C. van Krimpen. Collecte t.b.v. de Theologische School Gereformeerde Gemeenten.

■ **ISRAËLAVOND IN MERKSEM**

Israëlavond op **woensdag 4 september**, aanvang: 19.30 uur, op de evangelisatiepost in Merksem. Dhr. Dekker hoopt iets te laten zien en te vertellen over zijn werk onder de Joden in Israël. Een unieke gelegenheid om tevens op de evangelisatiepost rond te kijken. Collecte t.b.v. deputaatschap voor Israël.

■ **MANNENVERENIGING GOMARUS
TE DORDRECHT 50 JAAR**

Op **woensdag 11 september** herdenkt de mannenvereniging Gomarum te Dor-

drecht haar 50-jarig bestaan. Spreker: oud-ouderling J. Everse over 'Opdat zij allen één zijn'. Plaats: Julianakerk, hoek Krispijnseweg/Mauritsweg 286 te Dordrecht. Aanvang 19.45 uur. Een ieder (ook vrouwen dus) is van harte uitgenodigd. Inlichtingen: J.J. Rietveld, tel. 078 6180040, e-mail: rietveldjj@filternet.nl

■ **ROMMELMARKT
TE NIEUWE-TONGE**

Op **zaterdag 31 augustus**, van 9.00-15.00 uur, houdt de Gereformeerde Gemeente van Nieuwe-Tonge haar jaarlijkse rommelmarkt op het terrein rondom de kerk en in de Oranjestraat. Ook etenswaren zijn te koop. De kinderen kunnen zich op de markt vermaken. De opbrengst is bestemd voor aflossing van kerkschuld.

■ **ONTMOETINGS-DAG VOOR
MEISJES MET TURNER-
SYNDROOM**

De contactgroep Syndroom van Turner van Helpende Handen organiseert voor het eerst een ontmoetingsdag voor meisjes en jonge vrouwen met het Syndroom van Turner. Deze bijeenkomst wordt gehouden **zaterdag 14 september** in Dordrecht. Ontvangst: vanaf 10.00 uur in de zaal bij de kerk van de Gereformeerde Gemeente, Mauritsweg 286. Er is een creatief programma en bij goed weer een buitenactiviteit. Voor consumpties en een broodmaaltijd wordt gezorgd.

Er wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de wensen van alle deelnemers. Dus als je alleen komt voor de ontmoeting en het onderling contact ben je ook hartelijk welkom!

Van de deelnemers wordt een bijdrage in de kosten gevraagd van € 15,00.

De dag gaat alleen bij voldoende deelname door. Aanmelding per mail: info@helpendehanden.nl of telefonisch 0348 48 99 70.

■ OP ADEM KOMEN IN DE OASE

In juni 2013 is het diaconaal gastenhuis de Oase in Ouddorp van start gegaan. Sindsdien ontvingen we verschillende gasten. Het initiatief blijkt in een behoefte te voorzien.

Welkom zijn gasten die, om welke reden dan ook, psychisch uit balans zijn en toe

zijn aan een rust- en herstelperiode van een aantal weken. De Oase is met recht een oase en ligt vlakbij strand en duin. Wij bieden een mix van rust en activiteiten, afgestemd op uw wensen. Gasten kunnen profiteren van de begeleiding. In deze gesprekken is aandacht voor uw problematiek en (levens)vragen.

Voor informatie over een verblijf in de Oase zie: www.diaconaalgastenhuisdeoase.nl. Aanmelden graag via: aanmelding@diaconaalgastenhuisdeoase.nl Diaconaal gastenhuis de Oase, Hazersweg 81, 3253 XE Ouddorp, tel. 085-4898886

ds. C. Neele; Poortvliet 14.30 uur (H.D.) ds. S. Maljaars en 18.30 uur kand. C. van Ruitenburger; Puttershoek 15.00 uur ds. W.J. Karels; Rheden 10.00 en 18.00 uur ds. F. Mulder; Ridderkerk 9.30 en 17.00 uur ds. G. Pater; Ridderkerk-Slikkerveer 19.00 uur ds. M. Joosse; Rijssen-Noord 9.30 en 18.30 uur (H.D.) ds. C.A. van Dieren; Rijssen-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. A. Schreuder; Rilland-Bath 18.30 uur ds. C. Harinck; Rotterdam-Alexanderpolder 10.00 en 16.00 uur stud. H. Brons; Rotterdam-Centrum 10.00 uur ds. H. Paul en 18.00 uur ds. R.A.M. Visser; Rotterdam-IJsselmonde 09.30 uur ds. A. Moerkerken en 19.00 uur ds. L. Terlouw; Rotterdam-Zuidwijk 16.00 uur ds. C.G. Vreugdenhil; Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. E. Bakker; Scherpenzeel 10.00 en 18.30 uur ds. A. Verschuure; Scheveningen 19.00 uur stud. H. Brons; Sint Annaland 9.30 en 14.30 uur kand. C. van Ruitenburger; Sliedrecht 9.30 en 18.00 uur ds. A.T. Huijser; Soest 9.30 uur ds. J.S. van der Net en 15.30 uur ds. A. Verschuure; Spijkenisse 10.00 uur ds. C. Harinck en 16.30 uur ds. J. Driessen; Sprang-Capelle 15.00 uur ds. J. van Rijswijk; Stolwijk 10.00 en 19.00 uur ds. G. Hoogerland; Terwolde - De Vecht 9.30 en 14.30 uur (H.D.) ds. K. Boeder; Tholen 14.30 uur ds. J. Schipper; Tricht-Geldermalsen 10.00 (H.D.) en 18.30 uur ds. P. Mulder; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds. G. Mouw; Urk 10.00 en 17.00 uur ds. J. van Belzen; Veen 9.30 en 15.00 uur stud. P.D. den Haan; Veenendaal 9.30 en 16.30 uur (H.D.) ds. B. Labee; Vlaardingingen 10.00 en 17.00 uur ds. J. Mijnders; Waarde 14.00 uur ds. C.J. Meeuse; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. M. Mondria; Wageningen 10.00 en 15.30 uur ds. J.W. Verweij; Werkendam 10.00 (H.D.) en 18.00 uur ds. M. Karens; Westkapelle 9.30 en 14.00 en 18.30 uur ds. G. Bredeweg; Westzaan 10.00 uur ds. J. Driessen; Wierden 18.30 uur ds. A.P. Baaijens; Woerden 10.00 (H.A.) en 18.30 uur ds. A.J. de Waard; Yerseke 9.30 en 18.00 uur ds. C. van Krimpen; Zeist 10.00 (H.A.) en 18.30 uur ds. J.J. van Ekeveld; Zoetermeer 10.00 en 18.30 uur ds. G.W.S. Mulder; Zwijndrecht 15.30 uur ds. P. Mulder; Zwolle 15.00 uur ds. G. van Manen.

KERKDIENTEN

■ ZONDAG 1 SEPTEMBER 2013

Aagtekerke 9.30 en 19.00 uur ds. D.W. Tuinier; Aalburg 9.30 en 18.00 uur ds. J. van Rijswijk; Aalst 14.30 uur ds. A.T. Huijser; Alblasserdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Alphen a/d Rijn 10.00 en 15.30 uur stud. W.A. Zondag; Apeldoorn 10.00 uur ds. J.M. Kleppe en 16.00 uur kand. J. van Laar; Arnhem 15.00 uur ds. F. Mulder; Barendrecht 10.00 en 16.30 uur ds. L. Terlouw; Beekbergen 15.00 uur ds. A. Schreuder; Benthuizen 9.30 en 18.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Berkenwoude 14.30 uur ds. J.S. van der Net; Bodegraven 19.00 uur ds. G. Clements; Borsele 14.00 uur kand. S.W. Janse; Boskoop 15.30 uur ds. H. Paul; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur ds. W. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 10.00 en 15.30 uur ds. R.A.M. Visser; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur ds. B.J. van Boven; Dirksland 10.00 en 18.00 uur ds. J. Schipper; Dordrecht 10.00 (H.D.) en 17.00 uur ds. H. Hofman; Elspeek 10.00 en 18.30 uur ds. G. van Manen; Emmeloord 18.15 uur ds. R. Kattenberg; Enkhuizen 9.30 en 16.00 uur ds. G. Heijkamp; Enschede 10.00 en 15.00 uur ds. A.P. Baaijens; Enter 18.00 uur ds. J.M. Kleppe; Ermelo 9.30 en 18.30 uur ds. P. Melis; Genemuiden 9.30 en 15.30 uur ds. C. Hogchem; Goes 9.30 en 18.00 uur (H.D.) ds. C.J. Meeuse; Gorinchem 10.00 en 16.00 uur ds. L. Blok; Gouda 9.30 en 16.30 uur ds. G. Clements; Goudswaard 14.30 uur ds. G. Pater; 's-Gravenhage 16.00 uur ds. G.W.S. Mulder; 's-Gravenpolder 9.30 en 18.00 uur kand. S.W. Janse; 's-Gravenzande 19.00 uur ds. W. Silfhout; Groningen 10.00 en 16.00 uur ds. J.B. Zippro; Haamstede 10.00 en

18.30 uur ds. W. Harinck; Hardinxveld-Giessendam 9.30 (H.D.) en 18.00 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ildo-Ambacht 10.00 en 16.30 uur (H.D.) ds. M. Joosse; Herkingen 14.30 uur ds. E. Bakker; Hilversum 10.00 (H.A.) en 16.30 uur ds. W. Visscher; Hoedekenskerke 18.00 uur ds. D. de Wit; Hoogvliet 10.00 uur ds. M.J. van Gelder; Kampen 9.30 (doventolk) en 15.00 uur ds. J. IJsselstein; Klaaswaal 9.30 en 18.00 uur ds. G.J. van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. G. Beens; Kortgene 14.00 uur ds. J.M.D. de Heer; Krimpen a/d IJssel 16.30 uur ds. M.J. van Gelder; Leerdam 10.00 en 18.00 uur ds. A.J. Gunst; Leiderdorp 18.00 uur stud. W.A. Zondag; Lelystad 9.30 en 16.00 uur ds. R. Kattenberg; Marknesse 19.00 uur ds. A. Schot; Meeuwen 18.00 uur stud. P.D. den Haan; Meliskerke 9.30 en 14.30 uur ds. G.J.N. Moens; Middelburg-Zuid 9.30 en 16.00 uur ds. J.J. Tanis; Middelharnis 9.30 en 18.00 uur ds. S. Maljaars; Mijdrecht 19.00 uur ds. W. Visscher; Nieuw-Beijerland 9.30 en 18.00 uur (H.D.) ds. A. Vermeij; Nieuwdorp 14.00 uur ds. C. van Krimpen; Nieuwer ter Aa 19.00 uur ds. B. Labee; Nieuwerkerk 15.00 uur stud. H. van der Heiden; Nijkerk 9.30 en 18.30 uur kand. J. van Laar; Nisse 9.30 en 14.30 uur ds. D. de Wit; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur (H.D.) ds. A. Schot; Oostburg 10.00 en 15.00 uur stud. H.A. van Zetten; Oosterland 10.00 en 18.30 uur stud. H. van der Heiden; Oostkapelle 15.00 uur (H.D.) ds. D.W. Tuinier; Opheusden 10.00 en 18.30 uur ds. G.M. de Leeuw; Oud-Beijerland 19.15 uur ds. L. Blok; Oudemirdum 19.00 uur ds. J. IJsselstein; Poederrijen 14.30 uur ds. M. Karens; Poortugaal 9.30 uur

■ DINSDAG 3 SEPTEMBER 2013

Berkenwoude 19.30 uur ds. G. Beens; Dirksland 19.30 uur ds. J. Schipper; Ede 15.30 uur (huw.bev.) ds. W.J. Karels; Houten 15.00 uur (bevestigingsdienst) ds. J.J. van Ekeveld en 19.30 uur (intrededienst) ds. C.G. Vreugdenhil; Opheusden 14.15 uur ds. G.M. de Leeuw; Rotterdam-Centrum 19.45 uur ds. G. Hoogerland; Sprang-Capelle 19.30 uur ds. C.A. van Dieren; Tholen 19.30 uur ds. A. Verschuure; Uddel 19.30 uur (voor de zending) ds. J. van Belzen.

■ WOENSDAG 4 SEPTEMBER 2013

Barneveld-Centrum 19.30 uur (H.D.) ds. D. de Wit; Beekbergen 19.30 uur ds. A. Verschuure; Brakel 19.30 uur ds. J. van Belzen; Capelle a/d IJssel-West 19.45 uur stud. H.A. van Zetten; Den Helder 19.30 uur ds. P. Mulder; Gouda 13.45 uur (huw. bev.) ds. G. Clements; Goudswaard 19.30 uur ds. J.S. van der Net; Hilversum 19.45 uur ds. W. Harinck; Hoofddorp 19.45 uur ds. K. Boeder; Hoogeveen 19.30 uur ds. G. Mouw; Kamperland 19.30 uur ds. G. Bredeweg; Kruiningen 19.30 uur ds. G.J.N. Moens; Leerdam 19.30 uur ds. P. Melis; Leiderdorp 19.30 uur ds. W. Visscher; Meeuwen 19.30 uur ds. G.M. de Leeuw; Nieuwe-Tonge 19.30 uur ds. A. Schot; Oosterland 19.30 uur ds. J.M.D. de Heer; Poederoijen 19.30 uur ds. J. van Rijswijk; Puttershoek 19.30 uur ds. B. van der Heiden; Rilland-Bath 19.30 uur ds. W. Silfhout; Rotterdam-Alexanderpolder 19.30 uur ds. A.J. Gunst; Rotterdam-IJsselmonde 19.30 uur ds. M. Mondria; Veenendaal 13.30 uur (huw.bev.) ds. B. Labee; Zwijndrecht 19.30 uur ds. F. Mulder.

■ DONDERDAG 5 SEPTEMBER 2013

Barneveld-Centrum 14.00 uur (huw.bev.) ds. D. de Wit; Beekbergen 12.15 uur (huw. bev.) ds. K. Boeder; Brakel 13.45 uur (huw. bev.) ds. G.M. de Leeuw; Herkingen 19.30 uur ds. G. Hoogerland; Hoogvliet 19.45 uur ds. C.J. Meeuse; Kampen 14.00 uur (huw.bev.) ds. J. IJsselstein; Krimpen a/d IJssel 19.45 uur ds. C. Hogchem; Melissant 19.30 uur ds. E. Bakker; Middelburg-Centrum 13.30 uur (huw.bev.) ds. J.M.D. de Heer; Mijdrecht 19.30 uur ds. B.J. van Boven; Naaldwijk 19.45 uur ds. J.J. van Eckveld; Nieuw-Beijerland 13.00 uur (huw. bev.) ds. A. Vermeij; Ouddorp 19.30 uur ds. L. Terlouw; Oude-Tonge 19.30 uur ds. J. Driessen; Rhenen 13.30 uur (huw.bev.) ds. F. Mulder; Rijssen-West 14.30 uur (bevestigingsdienst) ds. L. Blok en 19.00 uur (intrededienst) kand. J. van Laar; Sint Analand 19.30 uur ds. M. Joosse; Waarde 19.30 uur ds. G. Bredeweg.

■ VRIJDAG 6 SEPTEMBER 2013

Barneveld-Centrum 12.00 uur (huw.bev.) ds. D. de Wit; Gouda 13.00 uur (huw.bev.) ds. G. Clements; Kootwijkerbroek 14.15 uur (huw.bev.) ds. G. Beens; Krabbendijke 13.30 uur (huw.bev.) ds. M. Joosse; Nijkerk 13.30 uur (huw.bev.) ds. G. van Manen; Nunspeet 15.00 uur (huw.bev.) ds. A. Schot; Rijssen-Zuid 13.45 uur (huw.bev.) ds. A. Schreuder; Sliedrecht 14.30 uur (huw.bev.) ds. A.T. Huijser; Soest 14.30 uur (huw.bev.) ds. W. Visscher; Waarde 14.00 uur (huw.bev.) ds. C. Harinck; Zoetermeer 15.00 uur (huw.bev.) ds. G.W.S. Mulder.

■ ZATERDAG 7 SEPTEMBER 2013

Dordrecht 15.00 uur (dovendienst) ds. C.J. Meeuse; Gouda 15.00 uur (dovendienst) ds. G. Clements.

■ EVANGELISATIESAMENKOMSTEN ZONDAG 1 SEPTEMBER 2013

Alkmaar (Willem Buytewechstraat 2, Alkmaar) 10.00 uur evang. G. Baan; Amsterdam (Looiersgracht 70) 10.30 en 17.00 uur evang. J. Krijgsman; Emmen (Prinseselaan 6 l) 9.30 en 15.30 uur evang. C. van

Drunen; Leeuwarden (Achter de Hoven 2c) 9.30 en 16.00 uur evang. S. de Visser; Tilburg (Offenbachstraat 105) 10.00 en 18.30 uur evang. H.J. van den Boogaart.

Voor alle in dit nummer genoemde toekomstige data geldt:

Indien de Heere wil en wij leven.

ADVERTENTIES

Kraamzorg

“Die eerste kraamdagen vergeet ik nooit meer”

Kraamzorg door medewerkers met een reformatorische identiteit, dat is **een vertrouwd idee**. Meer informatie? www.rstzorg.nl of bel 0342-42 23 24.

RST Zorgverleners biedt ook **huishoudelijke hulp en verpleging & verzorging**

VAN STAVEREN
Begravenisverzorging
Sumatrastraat 11 ~ 2405 EM Alphen aan den Rijn
Dag en nacht bereikbaar, in elke regio
(0172) 23 33 38
Wij verzorgen alleen begravenissen

Boekhandel
De ZONNEBLOEM
Dorpsstraat 164 - Scherpenzeel (gld)
033-2774355
www.boekhandeldezonnebloem.nl

KLASSIEKE ORGELS...

Johannus Eminent
Domus Monarke
Cantilena enz.

Ruime ervaring in zaal- en kerkorgels

Stolk Orgels

NIEUWERKERK A/D IJssel
Vrijheidslaan 55 - tel. (0180) 31 56 52
Krabbendijke Nederhemert Nrd. Papendrecht
www.stolkorgels.nl

Last minute! in het najaar nog even lekker weg naar de Veluwe!
t.h. **nieuwe vakantiewoning** voor 2 tot 10 personen in bosrijke omgeving van **Garderen**.
voor inlichtingen 0342-440061

Dorst
BEGRAFENISVERZORGING

Molenpad 4
4696 BP Stavenisse
Telefoon: 0166 - 69 74 38
Mobiel : 06 -10 64 28 07
www.dorstbegraveniszorg.nl

Wij verzorgen alléén begravenissen

De Verrassing
Bungalowpark

Texel op zijn best!

Zoek en boek uw Texel-vakantie!

www.deverrassing.nl
Of bel: 0222 31 89 06

Landhoeve Groot Schoneveld
Bovenweg 20
3911 SG Achterberg
Tel: 0317 - 6 18 18 0
contact: Bert of Julia Hak
info@betuwehof.nl
www.betuwehof.nl

Landhoeve Groot Schoneveld in Achterberg is een dagbestedingscentrum voor ouderen uit de reformatorische gezindte voor de regio Betuwe, Rivierenland, Utrechtse Heuvelrug en Gelderse vallei. Wij beschikken over een eigen vervoersservice (ook voor rolstoelen).

ZATERDAG 31 AUGUSTUS OPEN DAG ZORGBOERDERIJ 10.00-16.00 uur

Met o.a. Van der Wal oude boeken, Van der Meijden nieuwe boeken en speelgoed, Scheur fotokaarten, cadeauartikelen, rondleiding zorgboerderij, **Veel attracties voor kinderen.**

Voor meer informatie: www.betuwehof.nl

Dagbesteding in eigen sfeer

VAKANTIE in de BETUWE

Rust, ruimte en gezelligheid op camping DE VIJVERHOF in OMMEREN.

Kindvr, div act. Huurcaravan 4 pers, vakantiewon. 10 pers.

Iets te vieren? Kom dan naar de Vijverhof! Wij verzorgen het graag voor u!

www.campingdevijverhof.nl
Tel. 0344 601973

CHRISTELIJKE BEGRAFENISONDERNEMING G. WEGENAAR

Tel.: (0318) 526641

Bgg.: (06) 53638114

24 uur per dag bereikbaar

Buurtlaan West 26
3905 JR Veenendaal

Wij verzorgen uitsluitend begrafenissen
www.wegenaar.nl

Praktijk den Uijl

biedt hulp vanuit een Bijbelse visie aan kinderen, jongeren en volwassenen bij o.a.:

- Verlies- en rouwverwerking
- Seksueel misbruik en seksverslaving
- Opvoedingsvragen en opvoedingsondersteuning
- Laag zelfbeeld en faalangst
- Problemen binnen huwelijk, gezin en/of relatie
- Weinig zelfvertrouwen
- Arbeidsproblemen en burn-out
- Vragen rondom persoonlijkheid en gedrag
- Talent en hoogbegaafd
- Andere problemen waar u mee 'zit' en over wilt spreken

Gesprekslocaties in Capelle a/d IJssel, Barneveld en Yerseke

www.praktijkdenuijl.nl

Wormerhoek 14M
2905 TX Capelle a/d IJssel
010 - 7 411 411
06 43 85 85 08
info@praktijkdenuijl.nl

Wincoop

veiligheidstrainingen

Trainingen voor o.a. kerken, scholen, verenigingen en andere identiteitsgebonden (zorg)instellingen
BEL OF MAIL GERUST VOOR ADVIES OF MEER INFO

Wincoop Veiligheidstrainingen B.V.
Anthonie Fokkerstraat 45 B - 3772 MP Barneveld
Telefoon (0342) 417 371 - Fax (0342) 417 286
E-mail info@wincoop-vt.nl

BHV
trainingen

(kinder)
EHO
trainingen

AED
trainingen

Bekijk ons complete aanbod op www.wincoop-vt.nl

Alle nieuwe titels www.derooboeken.nl 078 - 6124081

Fides

praktijk voor hulpverlening en diagnostiek

Een vertrouwd adres voor hulp aan kinderen, jongeren en volwassenen vanuit een Bijbelse visie.

Wij bieden o.a. hulp bij:

- Opvoedingsvragen
- Relatie- of werkproblemen
- Sombereheid, angst, piekeren
- Psychische klachten
- Gezinsproblemen
- Identiteits- en andere vragen

U kunt bij ons ook terecht voor psychologisch onderzoek, indicatieaanvragen en onderzoek, begeleiding en training van mensen met een verstandelijke beperking.

Bel voor informatie of aanmelding
Tel. 0342 - 41 99 77
Van Breugelplantsoen 1
3771 VM Barneveld
www.fideshulpverlening.nl

De Saambinder Kerkerlijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Hoofdredacteur:

ds. G.J. van Aalst

Bijdragen van medewerkers en boeken ter recensie aan:

ds. G.J. van Aalst,
Molendijk 136, 3286 BK Klaaswaal
tel. 0186-576990, fax 0186-575105
e-mail: gjvanaalst@kliksafe.nl

Redacteur:

ds. C. Neele

Meditaties aan:

ds. C. Neele,
Egge 28, 3171 DE Poortugaal,
tel. 010-5017707
e-mail: c.neele@kliksafe.nl

Kerknieuws (m.u.v. beroepingswerk) en berichten aan:

redactie-secretaris: J.J. Verhage
Kloosplantsoen 131, 2985 SC Ridderkerk,
tel. 0180-420865, fax 0180-423583
E-mail: jj.verhage@kliksafe.nl

Aanlevertijd:

Uiterlijk woensdag 17.00 uur vóór de datum van verschijning van De Saambinder in de daarop volgende week.

Opgaven kerkdiensten en beroepingswerk aan:

Kerkerlijk Bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: saambinder@cbgg.nl

Advertenties en familieberichten aan:

Drukkerij Verloop,
postbus 33, 2950 AA Alblasserdam
tel. 078-6912899, fax 078-6919536
e-mail: saambinder@verloop.nl

Advertenties dienen uiterlijk donderdag vóór de week van verschijning aangeleverd te zijn. Rouwadvertenties uiterlijk maandagmorgen 9 uur.

Advertenties € 1,05 per mm.
Familieberichten € 0,40 per mm.
Deze prijzen zijn excl. 21% btw.

Abonnementenadministratie

Adreswijzigingen enz. aan:
Kerkerlijk Bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: saambinder@cbgg.nl

Betalingen abonnementsgelden:

Postbanknr. 64327 t.n.v. De Saambinder-
abbonementen te Woerden.

Abonnementsprijzen (bij vooruitbetaling):
voor Nederland: € 12,00 per halfjaar
(te betalen per 1 april en 1 oktober);
voor het buitenland:
€ 24,- per jaar + extra portiekosten.
Canada \$ 115,-; USA \$ 115,-.

Correspondentieadres Noord-Amerika:

Mr. A.M. Berman, P.O. Box 20188,
St. Catharines, ON L2M 7W7, Canada
e-mail: purlin@sympatico.ca

De redactie aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid betreffende de inhoud van de advertenties en de (recensies van de) aangekondigde boeken.

HARKES
Begravenissen

Dokter Hamburgerlaan 59
2771 JR Boskoop

www.harkesbegravenissen.nl

Wij verzorgen alleen begravenissen

0172 - 21 21 22

begravenisverzorging
Den Hollander

Begravenissen in Den Haag, Westland, Gouda, Rotterdam, Vlaardingen en omstreken.
Wij verzorgen alleen begravenissen.

Dag en nacht bereikbaar.

P.N. den Hollander
T. den Hollander
Tel. 010 - 4600509

www.begravenisverzorgingdenhollander.nl

kina
begravenisverzorging

D.W. Schipper
010-458 31 12
Capelle a/d IJssel

J. Kooijman
0182-58 39 32
Gouda

Dag en nacht bereikbaar

WIJ VERZORGEN ALLEEN BEGRAFENISSEN

Tegels... als geen ander

Ook bij Kroon
TEGELOUTLET
veel keuze, vanaf
€ 3,95 / m²

Vloertegels en wandtegels
Meer dan duizend soorten
Vakkundig advies en gelegd
Vloerverwarming
Altijd scherpe prijzen

KROON
VLOEREN IN STEEN

Energieweg 8c, Meerkerk | tel. 0183-354225 | www.kroonvloereninsteen.nl

Te huur gezellige **vakantiewoning**
aan de Stakenbergweg in **Elspeet**.
T 0577-491514

GARDEREN EN PUTTEN.
Te huur, op rustige parken,
vakantiewoningen t/m 14 pers.
Inl. c.h.es@hetnet.nl / 0184-634267

BED & BREAKFAST
"ALBLASSERWAARD".
Kom genieten van de Alblasserwaard
en de randsteden
En boek een B&B in Sliedrecht.
Inl. c.h.es@hetnet.nl / 0184-634267

Begravenisonderneming
De Kloe

Delkant 8 | 5311 CJ Gameren
Tel. 0418 - 56 21 74
www.begravenisondernemingdekloe.nl

Te huur gevraagd: zelfstandige
woonruimte in **Woerden** of
omgeving in verband met een
nieuwe baan. Graag hoor ik van u.
06-49237100

Driestar Educatief organiseert samen met de Erdee Media Groep:

Studium Generale

Toekomst gereformeerde gezindte

Door ingrijpende maatschappelijke ontwikkelingen, waaronder de snel voortschrijdende secularisatie, is de omgeving waarin we leven snel aan het veranderen. Dit heeft veel impact op de gereformeerde gezindte en zal de trits kerk, gezin, school raken. Dit alles vraagt om denken en antwoorden.

In juni is er een boekje verschenen onder de titel 'De toekomst van de gereformeerde gezindte'. Hierin worden de genoemde ontwikkelingen geduid en wordt ook nagedacht over de gevolgen voor de gereformeerde gezindte.

In dit Studium Generale programma willen we deze problematiek aan de orde stellen. Het programma bestaat uit drie vrijdagavonden. Iedere avond staat één van de thema's centraal. Na de inleiding van de spreker is er ruimte voor gesprek met elkaar.

Data	Gouda	Apeldoorn	Goes
6 september	Ds. A. Huijgen (gezin)	Drs. F.A. van Hartingsveldt (gezin)	Dhr. W. Büdgen (school)
27 september	Dhr. W. Büdgen (school)	Ds. W. van Vlastuin (kerk)	Dr. A.J. Kunz (kerk)
11 oktober	Ds. W. Visscher (kerk)	Dhr. J. Kloosterman (school)	Drs. L.N. Rottier (gezin)

Kosten € 30,- (€ 25,- studententarief)
Informatie en aanmelden:
www.driestar-educatief.nl/studiumgenerale
Of via e.j.vanravens@driestar-educatief.nl
(tel: 0182-540333).

Driestar hogeschool

TALENT IN ONTWIKKELING